

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Філологічний факультет

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра болгарської філології

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

«Концепт «страх» у болгарській лінгвокультурі»

«Тема англійською»

“The concept of “fear” in Bulgarian linguistic culture”

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка денної форми навчання
спеціальності 035 Філологія
035.03 Слов'янські мови та літератури
(переклад включно): болгарська мова та
література

Чорномаз Вікторія Вячеславівна

Науковий керівник:

д.філол.н., проф. Колесник В. О. _____

Рецензент:

к.філол.н., доц. Стоянова Д. Ф.

Рекомендовано до захисту:
протокол засідання кафедри
№ __ від _____ 2018 р.

Захищено на засіданні ЕК № ____
протокол № _ від _____ 2018 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою/шкалою ECTS/ бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

_____ проф. Колесник В. О. _____
(підпис)

_____ проф. Колесник В. О. _____
(підпис)

Одеса – 2018

ПЛАН

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТ ЯК ОДИНИЦЯ МЕНТАЛЬНОГО ЛЕКСИКОНУ	7
1.1. Концептологія як напрям когнітивної лінгвістики	7
1.2. Концепт у лінгвокультурологічній парадигмі	13
1.3. Методи дослідження концептів: метафоричне моделювання.....	18
1.4. Емоційні концепти в європейській культурі.....	23
РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТ СТРАХ : УНІВЕРСАЛЬНЕ ТА НАЦІОНАЛЬНО - СПЕЦИФІЧНЕ.....	30
2.1. Страх як лінгвопсихологічний фрагмент мовної картини світу	31
2.2. Дефініційні ознаки страху в болгарській мові за результатами аналізу лексикографічних джерел	33
2.3. Національно-специфічні ознаки концепту СТРАХ за наслідками аналізу болгарського фразеологічного фонду.....	40
РОЗДІЛ 3. МОДЕЛЮВАННЯ КОНЦЕПТУ СТРАХ У БОЛГАРСЬКІЙ ТА БАЛКАНСЬКІЙ КОНЦЕПТОСФЕРАХ	43
3.1.Метафоризація страху в болгарській мові та інших балканських мовах.....	44
3.2. Фреймові метафоричні моделі страху.....	52
ВИСНОВОК.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

Актуальність лінгвокультурологічних та когнітивних досліджень визначається увагою до проблем національного самоусвідомлення і самовираження, співвідношення мови і духовної культури, потребою пошуків нових підходів до вивчення мовної свідомості, визначення універсальних та етноспецифічних ознак мовних картин світу. Завдання досягнути культурне самоусвідомлення через мовні засоби відображення концептів ментального лексикону нації є актуальним для лінгвокультурного аналізу як фразеологізмів, так і інших мовних знаків.

Основним аспектом вивчення науки у всі часи були фундаментальні питання, які торкалися питань людського буття. Із часів античності одним з таких питань було дослідження поняття «страх». Страх певних подій чи явищ змусили людину задуматися про той світ, який оточує їх, зрозуміти витоки й закономірності цих подій. Надалі людина починає замислюватися про принцип свого існування, у зв'язку з цим виникає одне з вічних питань філософії, психології та взагалі людини – питання смерті. Окрім розуміння того, що будь-яке існування, звичайно, марно та у кожній людині живуть інстинкти самозбереження, які змушують її приймати ті чи інші рішення, направлені на порятунок, в ситуаціях, у яких виникає загроза життю. Загроза страху змушує людину замислитися про необхідність перебороти його, знайти певні умови, способи, дії, манери поведінки, щоб позбутися страху. Можливо, доречно вважати, що саме страх спонукав людину до осмислення свого Я, своєї ролі та своїх можливостей у світі. Наш особливий інтерес до поняття «страх» викликаний тим, що емоційне життя є найважливішим чинником, що впливає на взаєморозуміння між людьми, особливо, якщо мова йде про міжкультурну комунікацію. Зацікавленість цією темою пов'язана також з тим, що сучасне мистецтво

звертається до деяких складових страху як до елементу психоемоційного впливу у створенні творів, що впливають на різні органи почуттів. Мовна репрезентація страху лексико-фразеологічними засобами дозволить визначити ключові ознаки та специфіку страху у болгарській лінгвокультурі.

Детальним вивченням болгарських фразеологізмів займалися такі дослідники, як: К. Нічева, В. Витов, Є. Комарова, С. Спасова-Михайлова, К. Чолакова та інші. Їх роботи викликають інтерес не лише в плані виявлення взаємовідношень в галузі фразеології, порівнянні структурних компонентів з іншими мовами, зокрема слов'янськими, а і через визначення лексичного фонду болгарської мови, образності, символіки фразеологічних одиниць, які дають можливість охарактеризувати культурні особливості болгарського менталітету. Фразеологічні одиниці, які слугували матеріалом нашої наукової розвідки, вважаються надзвичайно важливим засобом відображення картини світу кожного народу, а зважаючи на те, що вивчення крилатих висловів не втрачає своєї популярності, дослідження болгарських фразеологізмів є актуальною проблемою, зумовленою потребою визначення національно-культурної специфіки болгарської мовної свідомості.

Метою роботи є дослідити вербальну репрезентацію концепту СТРАХ на системно-мовному рівні, визначити спільні та відмінні риси болгарської лінгвокультури в порівнянні з іншими балканськими лінгвокультурами.

Досягнення мети передбачає виконання таких **завдань**:

- розглянути сутність категорії «концепт»;
- описати фрейм як структуру концепту;
- дослідити страх як лінгвопсихологічну складову мовної картини світу;
- надати дефініційні ознаки лексеми «страх» з опертям на лексикографічні джерела;
- описати концептосферу емоцій у болгарській фразеосистемі;
- визначити національно-специфічні ознаки страху в болгарській лінгвокультурі;

- виокремити з фразеологічного фонду болгарської мови фразеологізми зі значенням страху й іншими негативними емоціями;
- побудувати моделі страху в болгарській лінгвокультурі та в інших балканських мовах, спираючись на аналіз фразеологічної репрезентації;
- виокремити метафоричні моделі страху;
- проаналізувати та описати фреймові моделі страху.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є болгарська лінгвокультура. Робота ґрунтується на відомостях з таких словників: «Фразеологичен речник на българския език» К. Ничева, С. Спасова-Михайлова, Кр. Чолакова.

Предметом дослідження є мовні засоби, а саме – лексичні та фразеологічні – репрезентації страху в болгарській лінгвокультурі.

Методи дослідження визначені цілями та завданнями роботи. Такими методами є загально-наукові: аналіз і синтез, дедукція й індукція; спеціальні: порівняльно-зіставний, кількісний; концептуальний аналіз, метод метафоричного моделювання та метод фреймового аналізу.

Фактичний матеріал. Джерелами дослідження слугували словники: етимологічний, тлумачний, фразеологічний словник К. Нічевої, С. Спасової-Михайлової, К.Р.Чолакової, синонімічний, словник Найдена Герова.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що ми вперше досліджуємо концепт СТРАХ в болгарській лінгвокультурі на системно-мовному рівні із застосуванням порівняльного методу.

Теоретична цінність дослідження полягає в тому, що вона містить матеріали, які дозволяють усвідомити специфіку системно-мовного функціонування емоційного концепту СТРАХ в болгарській лінгвокультурі. Отримані результати можуть сприяти подальшому вивченню системи емоційних концептів як складової концептуальної картини світу та слугувати основою для поглиблення та розширення такого типу досліджень.

Практичне значення. Результати й методика дослідження можуть бути використані для подальших розвідок у сфері психолінгвістики,

лінгвоконцептології, когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології та у практиці міжкультурної комунікації.

Апробація. Апробацію результатів роботи, положень та висновків здійснено під час стажування у «Софійски университет на Св.Климент Охридски» м.Софія, Варненському університеті «Свободен университет на Черноризец Храбър» м.Варна, «Технически университет» м. Габрово. У доповідях на 4 наукових зібраннях різного рівня, серед них: «Жизнет път на Кирил и Методий – «Кирило-Методиевска студенческа конференция», 2015; «Великоморавската мисия на Кирил и Методий» – «Кирило-Методиевска студенческа конференция», 2016; «Концепт «страх» у болгарській фразеології» – наукова конференція, 2016; «Концепт «страх» у болгарській фразеології», 2017. Опубліковано статтю «Репрезентація концептосфери емоцій в болгарській фразеосистемі на прикладі емоції страху» в збірнику «Одеська болгаристика», 2018.

Структура роботи складається зі Змісту, Вступу, трьох розділів, Висновків, Списку використаних джерел та Додатків. У Вступі визначено тему роботи, зазначено мету, окреслено завдання, предмет та об'єкт дослідження та обґрунтовано актуальність. У першому розділі розглянуто значення, сутність та структуру концепту, описано типологію концептів у лінгвістиці, представлено фрейм як структуру опису концептів, яка пов'язує ментальну сферу з мовною. У другому розділі досліджено страх як лінгвопсихологічну складову мовної картини світу, зображено концепт СТРАХ у болгарській та балканській концептосферах, розглянуто концептосферу емоцій у болгарській фразеосистемі та проаналізовано лексему *страх* у словниках; У третьому розділі проаналізовано метафоризацію страху та побудовано фреймові моделі страху. У Висновках підбито підсумки наших дослідницьких спостережень.

Зміст роботи викладено на 81 сторінці, з яких – основного тексту. Список використаних джерел налічує 86 одиниць.

ВИСНОВКИ

Однією з найважливіших проблем сучасного мовознавства є вивчення концепту. Він визначається як одиниця пам'яті, ментального лексикону, як текст, що зберігає лінгвокультурну інформацію.

Мова від самого початку дає можливість своїм носіям уявити певну картину світу. Думки, які з'являються у носіїв певної мови можуть бути незрозумілими для носіїв іншої мови. Також це стосується почуттів та емоцій. Причому, різноманітність людських емоцій можливо звести до невеликої кількості універсальних чи вроджених емоцій, властивих практично усім людям. Такі емоції можна назвати первинними. Отже, вважаємо, що страх – основоположна емоція, притаманна багатьом живим істотам у всіх культурах.

Оскільки концепт метафорично представлений вченими як згусток енергії у свідомості людини; то, у вигляді чого культура входить у свідомість людини, а іноді і впливає на неї, тому, необхідно приділити особливу увагу етимології слів, які вербалізують його, їх внутрішню форму, яка відображає формування самого поняття.

Концепт СТРАХ останнім часом, особливо цікавить дослідників при порівнянні способів вираження його у різних мовах.

Спираючись на трьох рівневу модель репрезентації концепту, ми в подальшому дослідженні проаналізуємо системно-мовний рівень втілення концепту СТРАХ в болгарській лінгвокультурі та мовній свідомості, наводячи певні порівняння з іншими балканськими та слов'янськими мовами.

Системно-мовний рівень передбачає аналіз лексичного та фразеологічного втілення концепту, на підставі якого можна зробити висновки щодо національно-культурної специфіки концепту СТРАХ в болгарській мові.

Особливість емоцій полягає в тому, що вони одночасно є своєрідним відображенням дійсності, навколишнього світу і мозку людини і частиною

картини цього світу. У зв'язку з цим, мовне відображення емоцій має труднощі у плані визначення характеру номінації емоцій, лексемне їх вираження й опис у тексті чи висловлюванні. Лексема *страх* є праслов'янською за походженням, а тому саме у болгарській мові знаходимо велику кількість похідних від неї лексем, багато яких із них не мають аналогів у інших слов'янських мовах.

Враховуючи потребу розрізнення спонтанного мовного вираження емоцій (емоції, що «прориваються» у мовленні) та усвідомленого вираження (тобто опису засобами мови), виявляємо, що у словниковому корпусі болгарської мови є спеціальні лексичні одиниці, які передають емоційний стан людини. Емоції, зазвичай, концептуалізуються в мові лексемами (іменниками, прикметниками, дієсловами, віддієслівними іменниками, прислівниками) на позначення емоційного стану – знаками первинної номінації (на зразок, *наслада, възторг, уплаха, ужас; тъжен, щастлив, тревожен; възторжено, смущено, сърдито, огорчено; възхищавам се, вълнувам се, натъжавам се, наслаждавам се, опечалявам се, притеснявам се, радвам се, разстройвам се, разсърдвам се, разчувствам се, смайвам се, смущавам се, сърдя се, тревожа се, чудя се, ядосвам се* та ін). Однак найчастотнішим варіантом вираження емоцій у мові є опис не самого емоційного стану, а його переживання. Це виявляє численна за кількісними показниками група фразеологічних одиниць, які, зазвичай, відображають емоційне переживання, представлене комплексом невербальних одиниць – симптомів душевного стану. Вони є так званими знаками непрямой, вторинної номінації, що опосередковано вказують на саму емоцію.

Загальний стан людини, спричинений певними переживаннями, відображено зворотами: *онемявам от страх, вцепенявам се от отчаяние, втрещавам се от изненада, вкаменявам се от ужас*. Як правило, подібні вирази позначають більший вияв емоції, сильне душевне потрясіння –

пор. ужас ‘стан великого переляку’ як вища міра страху, отчаяние ‘стан крайньої міри, безнадії, безвиході’. Такі номінації відображають традиційні уявлення і результати спостереження, що в подібному стані людина часто втрачає на певний час здатність рухатися і застигає в якій-небудь позі. Зокрема це концептуалізується в дієсловах на позначення нерухомого стану: ‘занемявам’, ‘онемявам’ – *оціпеніти*, ‘вцепенявам се’, ‘вкамениявам се’, ‘вдървявам се’ – застигнути.

Характерною рисою болгарської фразеосистеми є те, що емоції страху, передаючи своє значення, пов’язані майже з усіма частинами тіла людини: серце, печінка, почки, жовч, голова, горло, вуста, тіло, шкіра, руки, п’яти, жили, кров, душа, волосся.

У роботі досліджуються емоція страху та фоні інших негативних емоцій. При негативних емоціях спостерігається напруження м’язів тіла. Такі тілесні зміни, як вважають, є захисними реакціями організму що дає можливість зберегти його цілісність у разі зовнішньої загрози. Емоції є складним феноменом з різними аспектами вияву, серед яких значну роль відіграють тілесні знаки.

Ми з’ясували, що в болгарській мові до складу фразеологічних одиниць, які описують емоційний стан людини, входять лексеми частин чи органів тіла.

При доведенні універсальності емоцій з точки зору ознак функціонування людського мозку і формування реакцій, очевидною є культурна зумовленість як невербальних, так і вербальних аспектів, що може бути пояснено особливостями національної картини світу. У цьому сенсі універсальність полягає в тому, що вони (емоції) одночасно є віддзеркаленням світу, оскільки є реакцією на зовнішні об’єкти (події, факти, предмети, тощо). Схожість мовного відображення емоцій в різних лінгвокультурах детерміновано схожістю сенсо-моторного досіду людини та універсальністю певних когнітивних процесів свідомості.

Лексема **страх** є праслов'янскою за походженням: «праслав.**strachъ*. Саме вона є домінантною синонімічного ряду, та іменем концепту СТРАХ. Незважаючи на велику кількість вербальних репрезентантів страху в болгарській мові, лексема страх є найпоширенішою, нейтральною в стилістичному відношенні та найбільш частотною. Словотвірне гніздо з коренем – страх- також є найбільш численним. Серед номінантів репрезентативного поля концепту СТРАХ в болгарській мові слід назвати такі лексеми (загалом 33 лексеми): *страхотен, страшен, страхлив, страхливка, страхливич, страхльо, страшиник, дострашее ме, застраховам, сострахом, страхопльза*. До групи *страх – плах* – 8 входить одиниць, *страх – боязнь* – 6 одиниць, *страх – ужас* – 4 одиниці, *страх – удивление* – 2 одиниці. Лексеми, які не мають відповідників – *бъзлив, пълзив, грозен*, які також вживаються на позначення страху.

У роботі було досліджено близько 150 фразеологічних одиниць з ілюстраціями їх використання, зокрема, в текстах художньої творчості діячів болгарської літератури.

Зібрані дослідниками (А. Петрова, С. Младенов, К. Ничева) дані показують, що найпоширеніші моделі метафоризації страху зображені через ключові поняття *холоду, заціпеніння* за допомогою дієслів (у більшій мірі) та іменникових частин мови (найчастіше іменників *сърце (24%), кров (12%), душа (9,6%), дроб (7,2%), коса/косъм (7,2 %), тяло (7,2 %), жълч (7,2%), жили (7,2%), уста (4,8 %), глава (4,8 %), пети (2,4 %), гърло(2,4%), ум (2,4%), ръка (2, 4 %)*

<i>сърце</i>	<i>кров</i>	<i>душа</i>	<i>дроб</i>	<i>коса</i>	<i>тяло</i>	<i>жълч</i>	<i>жили</i>	<i>уста</i>	<i>глава</i>	<i>пети</i>	<i>гърло</i>	<i>ум</i>	<i>ръка</i>
24%	12%	9,6%	7,2 %	7,2 %	7,2 %	7,2 %	7,2 %	4,8 %	4,8 %	2,4 %	2,4 %	2,4 %	2,4 %

В порівнянні з поширеною метафоризацією *гніву* та *муки, страх* серед лексичних та фразеологічних одиниць балканських мов спостерігається

менше. В балканських мовах страх є негативна емоція, яка залягає, передусім в душі (серці) та порушує її функції. Значною мірою в грецькій мові усвідомлення страху пов'язане з такими частинами тіла як жовч та печінка, що також використовується у болгарській мові. Для всіх інших балканських народів один із основних симптомів страху є холод, від якого «мерзне кров в жилах».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авксентьев Л. Г. Сучасна українська мова. Фразеологія / Л. Г. Авксентьев // Навчальник посібник для студентів філологічних факультетів. – Харків : Вища школа, 1988. – 134 с.
2. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології / М. Ф. Алефіренко. – Харків : Видавництво при Харківському державному університеті видавничого об'єднання «Вища школа», 1987. – 321 с.
3. Алефиренко Н.Ф. Ценностно-смысловая природа этноязыкового сознания // Аксиологическая лингвистика: проблемы изучения культурных концептов и этносознания: Сб. науч. трудов / [под ред. Красавского Н.А. Волгоград], «Колледж», 2002. – С. 160 - 167.
4. Анохин П.К. Эмоции // Психология эмоций. Тексты / [под ред. Вилюнаса В.К]. – М.: Издательство МГУ, 1984. С. 172 - 178.
5. Апресян Ю. Д. Образ человека по данным языка // Вопросы языкознания / Ю. Д. Апресян. – М. : «Наука», 1995. №1 – С. 37–68
6. Арутюнова Н.Д. Введение // Логический анализ языка. Культурные концепты. М.: Наука, 1991. - С. 3 - 4.
7. Арутюнова Н.Д. Метафора // Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1990. С. 196 - 297.
8. Арутюнова Н.Д. Метафора и дискурс Теория метафоры. – М., 1990.
9. Аскольдов-Алексеев С.А. Концепт и слово // Русская речь. Новая серия. – Л., 1928. – С.28-44.
10. Бешлей О. В. Проблеми вивчення концепту у сучасній лінгвістиці / О. В. Бешлей. – Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, 2004. – 117 с.
11. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика : // Николай Николаевич Болдырев – Тамбов : Изд-во Тамб. ун-та. – 2001. – 122 с.
12. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков. М., 1999.

13. Вежицкая А. Язык. Культура. Познание / А. Вежицкая. – Москва : Русские словари, 1996. – 416 с.
- Воробьев В. В. О статусе лингвокультурологии // IX Международный Конгресс МАПРЯЛ. Русский язык, литература и культура на рубеже веков. Т. 2 / В. В. Воробьев. – Б., 1999, С. 125–126.
14. Гамзюк М. В. Емотивний компонент значення у процесі створення фразеологічних одиниць / М. В. Гамзюк. – Київ : Вид.центр КДЛУ, 2000. – 256 с.
15. Голубовська І. О. Перспективи розвитку сучасної зіставної лінгвокультурології // І. О. Голубовська. Науковий часопис Національного педагогічного ун-ту ім. М. П. Драгоманова. – Сер. № Сучасні тенденції розвитку мов. – Вип. 3. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – С. 98–102.
16. Демьянков В. З. Понятие и концепт в художественной литературе и научном языке / В. З. Демьянков // Вопросы филологии. – 2001. – № 1 (7). – С. 35 – 47.
17. Демьянков В. З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода / В. З. Демьянков // Вопросы языкознания. – 1994. – № 4. – С. 17–33.
18. Жаботинська С. А. Концептуальний аналіз мови: фреймові мережі // Мова. Збірка наукових праць. – Одеса: Одеський держ. ун-т, 2003. – 26 с.
19. Жовтобрюх М. А. Курс сучасної української літературної мови / М. А. Жовтобрюх, Б. М. Кулик. – Київ : Радянська школа, 1965. – 422 с.
20. Залевская 1985, с.156. Цит. по Кубрякова, Демьянков, Панкрац 1996: 135–136.
21. Захаренко И. В. Прецедентное высказывание и прецедентное имя как символы прецедентных феноменов / И. В. Захаренко, В. В. Красных, Д. Б. Кудков, Д. В. Бугаева // Язык, сознание, коммуникация. Вып. 1. М., 1997 – С. 82–103.
22. Изард К. Психология эмоций / К. Изард. – Питер : 2000. – 450 с.

- 23.Іщенко Є. Концепти й екзистенціали в семантичному полі лірики Василя Стуса / Є. Іщенко // Слово і час. – 2013. – № 1. – С. 31 – 40. – Бібліогр.: – 10 назв.
- 24.Камінчук О. Семантика концепту любові в українській поезії кінця ХІХ – ХХ ст.: світоглядно-оцінний аспект / О. Камінчук // Слово і час . – 2013. – № 4. – С. 102 – 107. – Бібліогр.: – 5 назв.
- 25.Карасик И. А Антология концептов / В. И. Карасик, И. А. Стернин. – Волгоград : Парадигма, 2005. – Том 1. – 352 с.
- 26.Карасик В. И., Слышкин Г. Г. Лингвокультурный концепт как единица исследования // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Сб. науч. тр. / Под ред. И. А. Стернина. – Воронеж: ВГУ, 2001. – С. 75 – 80.
- 27.Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – Москва: Гнозис, 2004. – 390 с.
- 28.Карасик В. И. Субкатегориальный кластер темпоральности (к характеристике языковых концептов) // Концепты. Научные труды Центрконцепта. – Архангельск, 1997. – Вып.2. – С. 101 – 113.
- 29.Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Юрий Николаевич Караулов – М. : Наука, 1987. – 264 с.
- 30.Козачук Г. О. Українська мова / Г. О. Козачук. – Київ : Вища школа, 1993. – 268 с.
- 31.Коляденко О.О. Термінологічний вісник // Термін фрейм у лінгвістиці, Київ, 2013, вип. 2(1)
- 32.Концепт. Понятие концепта / Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З .Демьянко, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина // – Москва : МГУ, 1996. – 93 с.
- 33.Концепт / Сучасний тлумачний словник української мови / Яковлєва А. М, Афонська Т. М // – Харків: Торсінг плюс, 2007. – 672 с.

- 34.Красавский Н.А. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах: монография [Текст]/ Н.А. Красавский. – Волгоград : Перемена, 2001. – 495 с
- 35.Кубрякова Е. С. Начальные этапы становления когнитивизма: лингвистика – психология – когнитивная наука / Е. С. Кубрякова // Вопросы языкознания. – М., 1994. – № 4. – С. 34–47.
- 36.Кубрякова Е. С. Об одном фрагменте концептуального анализа слова память / Логический анализ языка. Культурные концепты / Е. С. Кубрякова – Москва: МГУ, 1991. – С. 91 – 103.
- 37.Кубрякова Е. С. Человеческий фактор в языке : Язык и порождение речи / Е. С. Кубрякова, А. М. Шахнарович, Л. В. Сахарный. – М.: Наука, 1991. – 240 с.
- 38.Кухта Ю. В. Концепт «правда» у мовній свідомості українців та росіян: дипломна робота / Ю. В. Кухта ; Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2004. – 72 с.
- 39.Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем: Пер. с англ. / Под ред. и с предисл. А. Н. Баранова. — М.: Едиториал УРСС, 2004. — 256 с.
- 40.Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология. М.: Academia, 1997. -С. 280 - 287.
- 41.Лихачёв Д.С. Культура как целостная система //Новый мир. 1994. №8. С.3-8.
- 42.Лотман Ю.М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история. М.: Школа «Яз. рус. культуры».- 1999. - 464 с.
- 43.Маккормак Эрл. Когнитивная теория метафоры// Теория метафоры. – М., 1990.
- 44.Марчук Л.М., Сукаленко Т.М., Вдовиченко., Сірант А.М.Лінгвокультурологічні засади мовознавчих досліджень. – Київ, Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. – 193 с.

45. Мурай Е. В. Фреймовые семантики и моделирование образа политика в англоязычной публицистике (гендерный аспект) // Вестник Московского государственного лингвистического университета. 2010. № 593. С. 159–165
46. Нерознак В.П. От концепта к слову: к проблеме филологического концептуализма // Вопросы филологии и методики преподавания иностранных языков. Омск, 1998.
47. Ничева К. Българска фразеология / К. Ничева. – София : Наука и изкуство, 1987. – 245 с.
48. Петрова А. Езикова метафора и балканська картина на света / А. Петрова. – Велико Търново : Униіверситетско издателство «Св. Св. Кирил и Методий», 2003. – 346 с.
49. Петровська Л. Є. Невербальні засоби спілкування крізь призму болгарської фразеології / Л. Є. Петровська. – Київ : Освіта України, 2014. – 624 с.
50. Попова З.Д. Когнитивная лингвистика / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – М. : АСТ : Восток - Запад, 2007. – 314 с.
51. Попова З. Д. Семантико-когнитивный анализ языка / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж, 2007. – 250 с.
52. Потапенко О. І. Лінгвоконцептологія. Монографія / О. І. Потапенко. – Київ : Освіта України, 2010. – 335 с.
53. Садохин Л. П. Введение в теорию межкультурной коммуникации : [учеб. пособ.] / Садохин Л. П. – М. : КНОРУС, 2014. – 254 с.
54. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии. Символизм ; [пер. с англ.] / Эдвард Сепир. – М. : Изд. группа «Прогресс», 2001. – 656 с.
55. Скрипник Л. Г. Фразеологія / Л. Г. Скрипник. – Київ : Наукова думка, 1973. – 278 с.
56. Словарь когнитивных терминов / под. ред.. Е. С. Кубряковой . – Москва, Институт языкознания РАН, 1996. – 620 с.

57. Сорокин Ю. А. Переводоведение : статус переводчика и психогерменевтические процедуры / Ю. А. Сорокин. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 160 с.
58. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. - 824 с.
59. Степанов Ю.С. Основы общего языкознания. М.: Просвещение, 1975. – 266 с.
60. Степанов Ю.С. Семиотика: Антология. М.: Акад. Проект, 2001. – 703 с.
61. Степанов Ю.С. Характеры народов в зеркале их собственных языков (юбилейные заметки к 70-летию фак. ин. яз. ХНУ) // Вісник Харківського Національного університету ім. В.Н.Каразіна. – 2000. – №471. – С.250-254.
62. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта / И. А. Стернин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. – Воронеж, 2001. – С. 58–65.
63. Стернин И. В. Методика исследования структуры концепта // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Сб. науч. тр. / Под ред. И. А. Стернина. – Воронеж: ВГУ, 2001. – С. 65.
64. Телия В. Н. Фразеология в контексте культуры / В. Н. Телия – М. : «Языки русской культуры», 1999. – 336 с.
65. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация : [учеб. пособ.] / С. Г. Тер–Минасова. – М. : Слово / Slovo, 2000. – 624 с.
66. Тхостов А. Ш. Топология субъекта (опыт феноменологического исследования) // Вестник Московского Университета. Сер.14. Психология. – М., 1994. – № 2. – С.3-13; № 3. – С. 312.
67. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1988. – Вып. 23. – С. 52–92
68. Фразеологичен речник на българският език в два тома / К. Ничева, С. Спасова-Михайлова, К. Р. Чолакова. – София : Издателство на българската академия на науките, 1975. – Том 1. – 754 с.

69. Фразеологичен речник на българският език в два тома / К. Ничева, С. Спасова-Михайлова, К. Р. Чолакова. – София : Издателство на българската академия на науките, 1975. – Том 2. – 799 с.
70. Чернейко Л.О., Хо Сон Тэ Концепты жизнь и смерть как фрагменты русской языковой картины мира / Филологические науки, 2001. №5. – С. 50-59.
71. Шаховский В.И. Эмотивный компонент значения и методы его описания (Учебное пособие). Волгоград, 1983. – 89 с.
72. Шаховский В.И. Эмоции и их концептуализация в различных лингвокультурных контекстах // Русистика. Киев, 2001. – Вып. 1. — С. 13.
73. Шаховский В.И. Эмоциональные концепты: параллели и контрасты // Языковая личность: культурные концепты: Сб. науч. трудов / ВГПУ, ПМПУ. Волгоград, Архангельск: Перемена, 1996. – с. 80-96.
74. Шаховский В.И. Когнитивные ресурсы эмоциональной языковой личности // Языковая личность: проблемы когниции и коммуникации: Сборник научных трудов. Волгоград: Колледж, 2001 (а). – С. 11-16.
75. Шаховский В.И. О Лингвистике эмоций // Язык и эмоции: Сб. науч. трудов. Волгоград: Перемена, 1995. – С. 3 - 15.
76. Шаховский В.И., Сорокин Ю.А., Томашева И.В. Текст и его когнитивно-эмотивные метаморфозы (межкультурное понимание и лингвоэкология). – Волгоград: Перемена, 1998. 148 с.
77. Шмелёв И.С., Языковая концептуализация мира (на материале русской грамматики). М., 1997. – 242с.
78. Ющук І. П. Українська мова / І. П. Ющук. – Київ : Либідь, 2004. – 636 с.

79. Яроцкая Г.С. Русский язык как зеркало экономического сознания: монография/ Г.С. Яроцкая. – Одесса: Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова, 2017. – 456с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

80. Бутенко Е.Ю. Концептуализация понятия «страх» в немецкой лингвокультуре // Известия высших учебных заведений. Северо-Кавказский регион. Общественные науки. Приложение. – 2006. – № 2
81. Български етимологичен речник под ред. на Тодор Ат. Тодоров. – София : Академично Издателство «Проф. МАРИН ДРИНОВ», – 2013. – 690 с
82. Карасик В. И. Лингвокультурная концептология: учебное пособие к спецкурсу / В.И. Карасик, Н.А. Красавский, Г.Г. Слышкин. – Волгоград : Парадигма, 2009.
83. Красавский Н.А. Динамика эмоциональных концептов в немецкой и русской лингвокультурах : автореф. дис. ...д-ра филол. наук : 10.02.19 / Н.А. Красавский. – Волгоград, 2001. – 38 с.
84. Красавский Н.А. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах: монография [Текст] / Н.А. Красавский. – Волгоград : Перемена, 2001. – 495 с.
85. Найденов Герон. Речник на българския език. В 5 т. – София : Софийски писател, 1978.
86. Съвременен тълковен речник на българския език. – Елипс.